

Samenlevingsopbouw: onmisbaar bij aanpak leefbaarheidsvraagstukken Curaçao

Notitie van Angelo Anzola, directeur Fundashon ROAT Kòrsou en Stichting ROAT Nederland

Heeft Nederland de wijsheid in pacht?

Nee, zeker niet! We weten allemaal beter.

Is wat in Nederland 'werkt', altijd zonder meer ook toepasbaar op Curaçao?

Natuurlijk niet. De landen verschillen daarvoor te veel.

Maar Nederland en Curaçao kunnen wel leren van elkaar. De inzichten in samenlevingsopbouw en wijkontwikkeling, die de afgelopen decennia in Nederland zijn verworven, kunnen - mits uiteraard de implementatie wordt toegesneden op de lokale context en de uitvoering ervan grotendeels in handen is van Curaçaoënaars - ook hun nut bewijzen in de aanpak van de leefbaarheidsvraagstukken waarmee Curaçao te maken heeft.

1. Ontwikkelingen in Nederland

In 2005 bracht de Wetenschappelijke Raad voor Regeringsbeleid (WRR) het rapport **Vertrouwen in de buurt** uit. De WRR pleit hierin voor een tweesporenbeleid in Nederland: 'de sociale herovering van achterstandsgebieden' tezamen met 'een kansgedreven buurtbeleid'. In 2012 kwam de WRR met nog een ander rapport. In dit rapport met de titel **Vertrouwen in de burger** bepleit de WRR meer ruimte 'voor burgers en professionals' om de kloof met elkaar en met de overheid te overbruggen en om samen te werken aan het herstel van vertrouwen in de overheid. Het rapport toont een verschuiving aan in het denken over de rol van 'de burger'. Nog duidelijker komt deze verschuiving tot uiting in 'de Kanteling', de nieuwe manier van werken die Nederlandse gemeenten inmiddels toepassen bij de uitvoering van de Wet maatschappelijke ondersteuning (Wmo, 2007). 'De Kanteling' betekent een omslag van het claimen van voorzieningen ("Ik heb er recht op") naar resultaatgericht werken (de specifieke vraag van de cliënt en de beantwoording daarvan ofwel het resultaat, staan centraal). Anders gezegd, de burger wordt voortaan gezien als marktpartij. Daarbij worden burgers gestimuleerd zelf de regie in handen te nemen, als het gaat om hun eigen welzijn en dat van anderen en om de zorg voor elkaar.

Aandachtwijken

Met deze insteek van 'De Kanteling' is op zich niets mis. In buurten met veel saamhorigheid leverde de nieuwe benadering ook geen problemen op. Integendeel, de saamhorigheid nam juist toe. Maar in 'aandachtswijken', die vroeger ook wel stigmatiserend als 'achterstandswijken' werden aangeduid, was én is het een ander verhaal. Daar komen mensen niet 'vanzelf' op voor zichzelf, hun medewijkbewoners en hun buurt. Ze hebben vaak de vaardigheden (nog) niet om de regie over hun leven en welzijn te nemen. In aandachtswijken en -buurten is samenlevingsopbouw een onmisbaar instrument gebleken om mensen dicht bij elkaar te brengen. De focus ligt hierbij op versterking van de zelfredzaamheid van wijkbewoners en op ondersteuning en *empowerment* van initiatieven die in de wijk zelf worden bedacht en ontwikkeld. Welzijn Nieuwe Stijl (WNS)¹ speelt hierop in aan de hand van acht bakens (kwaliteitskenmerken)².

¹ WNS is erop gericht welzijnswerk effectiever en efficiënter in te zetten, onder meer door de eigen kracht van burgers te mobiliseren, een integrale aanpak, meer samenwerking en oplossingen op maat.

² De acht bakens: gerichtheid op de vraag achter de vraag; de eigen kracht van burgers als uitgangspunt; 'direct op af'; een optimale verhouding tussen 'formeel' en 'informeel'; collectief waar het kan, individueel waar het moet; integraal werken; resultaatgericht; voldoende ruimte voor de professional.

2. Zienswijze en aanpak van Stichting ROAT

Stichting ROAT is ervan overtuigd - en beschikt ook over de bewijzen - dat bewoners een belangrijke rol kunnen spelen in de verbetering van de leefbaarheid in hun straat, hun buurt en hun wijk. Maar in aandachtswijken hebben ze daarbij wel ondersteuning nodig, in Nederland én op Curaçao.

Samenlevingsopbouw biedt deze onmisbare steun in de rug - uiteraard op voorwaarde van een doeltreffende aanpak.

2.1. Samenlevingsopbouw

Samenlevingsopbouw heeft tot doel de sociale cohesie en de leefbaarheid in wijken te vergroten, in het bijzonder door de zelfwerkzaamheid en medeverantwoordelijkheid van burgers bij de invulling van hun eigen woon- en leefomgeving te versterken. Veel verschillende aspecten zijn bepalend voor de kwaliteit van iemands woon- en leefomgeving. Samenlevingsopbouw, op dat nu in Nederland is of op Curaçao, vergt daarom samenwerking van veel verschillende partijen. Samen moeten deze partijen zich richten op:

- bewustmaking van wijkbewoners/burgers van de mogelijkheden die ze zelf hebben om hun woon- en leefsituatie te verbeteren;
- vergroting van de maatschappelijke vaardigheden van mensen en groepen;
- versterking van zelfredzaamheid en eigen initiatief;
- stimulering van dialoog en debat over tekorten in de woon- en leefsituatie;
- ondersteuning van initiatieven van actieve burgers;
- verbetering van de betrekkingen tussen mensen en groepen;
- versterking van onderlinge netwerken/ verbanden en van het vermogen van mensen daarbinnen oplossingsgericht met elkaar aan de slag te gaan;
- bevordering van overleg en samenwerking tussen groepen en instellingen.

Invloed van maatschappelijke ontwikkelingen

Samenlevingsopbouw staat nooit los van maatschappelijke ontwikkelingen. Trends die zowel in Nederland als op Curaçao van invloed zijn op samenlevingsopbouw, zijn bijvoorbeeld de toegenomen individualisering, verscherping van de tweedeling tussen (kans)rijk en (kans)arm³, vergrijzing, verharding in de onderlinge verhoudingen en de toename van het gevoel van onveiligheid.

Actoren

In de loop der tijd zijn zich steeds meer partijen actief gaan bemoeien met de leefbaarheid en de sociale vraagstukken in kwetsbare wijken en buurten: overheidsdiensten en –instanties; organisaties op het gebied van gezondheidszorg, jeugd- en jongerenwerk, onderwijs, arbeid en huisvesting; politie; justitie; religieuze organisaties; sportclubs; en bewonersorganisaties. Samenlevingsopbouw is een proces geworden van heel veel grote en kleine stappen, waarin een groot aantal partijen met vereende krachten samenwerkt om de kwaliteit van samenleven in aandachtswijken te versterken. Opbouwwerk heeft in dit geheel een eigen en eigenstandige rol, die zich onderscheidt van de rol van andere actoren: opbouwwerkers ondersteunen het belang van de bewoners én ze versterken vanuit het perspectief van de bewoners de relaties tussen en met de andere actoren.

Opbouwwerk en duurzaamheid

Interventies in fragiele wijken worden uit verschillende bronnen en gedurende een beperkte tijd gefinancierd, maar effectieve, duurzame samenlevingsopbouw vraagt om langdurige aandacht: er moet samenhang en continuïteit worden aangebracht in zowel de gelijktijdige als de opeenvolgende projecten en programma's van de verschillende partijen die in een buurt of wijk opereren. Het is de opbouwwerker die deze noodzakelijke verbindingen legt en dit doet vanuit het perspectief van de

³ De achterstanden in inkomen, onderwijs, kansen op de arbeidsmarkt, emancipatie en opvoeding worden bij bepaalde groepen relatief steeds groter.

belanghebbende bewoners. De opbouwwerker voegt losse projecten en programma's samen tot een integrale, inclusieve benadering die ook op de lange termijn impact heeft. Anders gezegd, opbouwwerkers leggen de verbindingen tussen de leefwereld van de bewoners en systeemwereld van de overheid, instanties en professionele organisaties.

3. De expertise van Stichting ROAT

Stichting ROAT heeft in de loop der jaren een grote expertise verworven in samenlevingsopbouw c.q. opbouwwerk in fragiele wijken en buurten. We weten welke aspecten van doorslaggevend belang zijn - zichtbaarheid, kennen en gekend worden, vertrouwen opbouwen en waarmaken, maar ook snel actie ondernemen en kunnen schakelen, soms onorthodox en *out-of-the-box* kunnen denken en handelen, beschikken over deskundigheid en effectieve methodieken - en hebben bijzondere resultaten behaald. In aandachtswijken bloeiden verrassende bewonersinitiatieven op, onze opbouwwerkers slaagden erin binnen te komen bij gezinnen die zich gefrustreerd hadden afgekeerd van formele hulpverleningsinstanties, in buurten groeide de aandacht en zorg voor elkaar.

Vanuit haar kennis en ervaring durft Stichting ROAT te beweren dat samenlevingsopbouw óók en wellicht zelfs júist op Curaçao een onmisbaar instrument is om leefbaarheidsvraagstukken aan te pakken en een oplossing ervan dichterbij te brengen.

4. Samenwerkingsmogelijkheden op Curaçao

Voorwaarde voor een succesvolle integrale aanpak van samenlevingsopbouw in aandachtswijken op Curaçao is een zo goed mogelijke samenwerking tussen de betrokken wijkpartners. De voorkeur gaat uit naar de formatie van sociale wijkteams waarbinnen teamleden namens belangrijke 'spelers' bij de samenlevingsopbouw (denk aan de overheid, de politie, welzijnswerk, bewoners) als vast aanspreekpunt fungeren. Deze teamleden moeten van hun eigen organisatie dan wel het mandaat hebben om zoveel tijd en energie in het team te steken als nodig is voor de realisering van een aanpak op maat.

Open communicatie

De beoogde integrale aanpak op maat vereist een open communicatie tussen alle betrokken partijen. De samenwerkingspartners moeten doel- en resultaatgericht opereren en kijken daarbij mee 'over elkaars schutting'. Niet het belang van de eigen organisatie of instelling staat voorop maar het gezamenlijk beoogde en nagestreefde resultaat.

5. Financiering van de samenlevingsopbouw op Curaçao

De financiering van de in deze notitie geschetste nieuwe vorm van samenlevingsopbouw is in beginsel de verantwoordelijkheid van het Land Curaçao. Binnen het kader van deze notitie pleiten we voor de inzet van minimaal 24 uur opbouwwerk per week in combinatie met een ruim budget voor de ontwikkeling van activiteiten met en vanuit de bewoners. Dit budget is onder meer nodig om buurtgesprekken - zogeheten tentsessies in een straat of op een plein - te kunnen houden en om kleinschalige bewonersinitiatieven direct mogelijk te maken, zodat er snel kleine succesjes worden bereikt en bewoners hun enthousiasme kunnen vasthouden. Daarnaast is er geld nodig voor de coaching van sociale processen en soms voor het treffen van (fysieke) maatregelen. De kosten hiervan komen deels voor rekening van de betrokken stakeholder.

6. Buurtgevoel

In Curaçaose *bario's* die nu te maken hebben met aanzienlijke leefbaarheidsproblemen, mede doordat de sociale cohesie in de wijk is afgebrokkeld, moet het buurtgevoel opnieuw worden aangewakkerd, zodat bewoners zich weer verbonden gaan voelen met elkaar en met hun wijk, waardoor ze zelf verantwoordelijkheid gaan nemen voor het leefbaar houden van hun eigen buurt.

Dit proces kost tijd, energie en geld, maar is de investering dubbel en dwars waard. Niet investeren in samenlevingsopbouw in kwetsbare wijken leidt op den duur onherroepelijk tot veel en veel hogere kosten én tot verspilling van talent. Niet voor niet is het motto van Stichting ROAT:

Iedereen is kansrijk. Niemand staat alleen.

augustus 2019